

กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ ของผู้เรียนตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา: การประยุกต์ใช้แนวคิดชุมชนนักปฏิบัติ

Strategy for the Development of Teachers' Competency in Implementing Student Portfolio Assessment under the Educational Reform Policy in Thailand: An Application of the Community of Practice Approach

กมลวรรณ ตั้งธนกานนท์

บทคัดย่อ

แฟ้มสะสมงานนับเป็นเครื่องมือในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนประเภทหนึ่งที่มีความสอดคล้องกับแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาในด้านการวัดและประเมินผล ผลวิจัยที่ผ่านมา พบว่า ในช่วงทศวรรษแรกของการปฏิรูปการศึกษา ครูใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตาม 5 ขั้นตอนหลักในระดับปานกลางและครูมีความต้องการจำเป็นในการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในทุกขั้นตอน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่ครูต้องได้รับการพัฒนาเพื่อนำแฟ้มสะสมงานไปใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ในช่วงทศวรรษที่สองของการปฏิรูปการศึกษา การพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแนวคิดชุมชนนักปฏิบัติสามารถส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างครูซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติด้วยกัน ก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืนระหว่างครูในการใช้แฟ้มสะสมงานประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน สาระโนบทความนี้มุ่งนำเสนอกลยุทธ์ การพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนนักปฏิบัติ โดยนำเสนอมนทัศน์เกี่ยวกับแนวคิดชุมชนนักปฏิบัติ หลักการ และกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแนวคิดชุมชนนักปฏิบัติ 5 ประการ ได้แก่ ให้ความรู้และปรับเปลี่ยนมโนทัศน์-คัดเลือกแหล่งนำร่อง-ทำแคล่วคล่องต้องชี้แนะ-เสริมแรงและให้กำลังใจ-บูรณาการไปกับงานประจำ

คำสำคัญ: แฟ้มสะสมงาน/ ชุมชนนักปฏิบัติ/ การปฏิรูปการศึกษา

Abstract

Keeping a portfolio is one of the learning assessment tools that corresponds to the guideline of students' learning assessment under the educational reform policy of Thailand. A previous study demonstrated that in the first decade of the educational reform teachers implemented the five main steps of student portfolio assessment at a medium level. They also demonstrated the need to use all the steps of the student portfolio assessment. These findings indicated the teachers' critical needs in developing their competency to use student portfolio assessment during the second decade of educational reform. Strengthening teachers' competency to implement student portfolio assessment by using the communities of practice approach can enhance the knowledge and experience shared among teachers, who are the practitioners of students' learning assessment. Moreover, it also promotes a sustainable learning society among teachers to use the portfolio as a learning assessment tool. This article, therefore, focuses on the concept of communities of practice, as well as the communities of practice principle and strategy for the development of teachers' competency in implementing student portfolio assessment which includes 5 components: (1) training and changing teachers' misconceptions; (2) selecting pilot schools; (3) coaching teachers; (4) reinforcing teachers' confidence and encouraging teachers to implement a portfolio assessment; and (5) integrating the activities in a community of practice with other teachers' tasks.

KEYWORDS: PORTFOLIO/ COMMUNITIES OF PRACTICE/ EDUCATIONAL REFORM

บทนำ

การกำหนดนโยบายปฏิรูปการศึกษาในช่วงทศวรรษแรก (พ.ศ. 2542 - 2551) เป็นผลจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งในสมัยนั้นนโยบายปฏิรูปการศึกษาคครอบคลุมการปฏิรูป 3 ด้านหลัก ได้แก่ การปฏิรูปหลักสูตร การปฏิรูปการสอนและการเรียนรู้ และการปฏิรูปการวัดและประเมินผล ทำให้นักวิชาการและนักการศึกษาเริ่มต้นตัวในการปรับเปลี่ยนการจัดการศึกษา และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ในส่วนของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนก็ได้ให้ความสำคัญกับการประเมินที่ครอบคลุมไปถึงพัฒนาการ การเรียนรู้ ความประพฤติ และพฤติกรรม การร่วมกิจกรรม นอกเหนือจากการวัด และประเมิน ความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการประเมินผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายทั้งการใช้แบบสอบ การสังเกตพฤติกรรม และวิธีการอื่นตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ผลการประเมินผู้เรียนในด้านต่าง ๆ นั้น ครูจะต้องให้ความสำคัญในการนำไปใช้ปรับปรุง การจัดการเรียนการสอนของตนเอง ตลอดจนนำไปใช้แก้ไขและพัฒนาผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาโดยใช้การประเมินเป็นฐาน (assessment-based educational reform)

แฟ้มสะสมงานนับเป็นเครื่องมือในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนประเภทหนึ่งที่มีความสอดคล้องกับแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาใน ด้านการวัดและประเมินผล เนื่องจากแฟ้มสะสมงานเป็นการประเมินตามสภาพจริง (authentic assessment) ที่เก็บรวบรวมหลักฐานที่สะท้อนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะ คุณลักษณะและความประพฤติ เจตคติ ตลอดจนพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ซึ่งเหมาะสำหรับนำมาใช้ประเมินการเรียนรู้นักเรียนแบบองค์รวม นอกเหนือจากการประเมินด้วยวิธีการสอบวัดด้วยแบบสอบเพียงอย่างเดียวตามวิธีการประเมินแบบดั้งเดิมซึ่งอาจวัดการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ไม่ครอบคลุม

จากการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการพัฒนา แฟ้มสะสมงาน (Fina, 1992; Burke et al., 1994; Epstein, 2001; Pearson Education Development Group, 2001; ชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์และคณะ, 2540; อมรรัตน์ พันธุ์งาม, 2543; สุวิทย์ มูลคำ, 2543; คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552; สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ, 2544) พบว่า ขั้นตอนสำคัญของกระบวนการพัฒนาแฟ้มสะสมงานประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การวางแผนการจัดทำแฟ้มสะสมงาน การเก็บรวบรวมผลงาน การคัดเลือกผลงานและสะท้อนความรู้สึกต่อผลงาน การปรับปรุงแก้ไขและประเมิน ผลงาน และการนำผลการประเมินแฟ้มสะสมงานไปใช้ ขั้นตอนเหล่านี้ในกระบวนการพัฒนาแฟ้มสะสมงานนอกเหนือจากจะช่วยให้ครูผู้สอนสามารถประเมินผลการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน

ตามที่ได้กล่าวถึงข้างต้นแล้ว ยังช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนด้วย เช่น แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (ศิริมนตร์ ชินวงศ์, 2543) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (ประกอบ กรณีกิจ, 2544) การเรียนรู้แบบนำตนเอง (Elango, Jutti, & Lee, 2005; Tompkins & Paquette-Frenette, 2010) ความเชื่อมั่นในตนเอง (ยุพา เวียงกมล, 2541) และความคิดสร้างสรรค์ (ปวีณา สุจริตนารักษ์, 2548) โดยคุณลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้จะสะท้อนผ่านผลงานที่ผู้เรียนได้ทำและบรรจุไว้ในแฟ้มสะสมงานของตนเอง ในขณะที่ผู้เรียนได้จัดทำแฟ้มสะสมงานในขั้นตอนของการคัดเลือกผลงานและสะท้อนคิดต่อผลงาน รวมถึงขั้นตอนการประเมินผลงานของตนเอง ผู้เรียนจะได้ฝึกประเมินตนเอง ได้รับผิดชอบกระบวนการเรียนรู้ของตนเองซึ่งจะเพิ่มความตระหนักในจุดเด่นและจุดด้อยของตนได้ (Priest & Robert, 1998 อ้างถึงใน McMullan, 2006; กมลวรรณ ตังธนากานนท์, 2547) ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้การประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยแฟ้มสะสมงานได้รับความสนใจและถูกนำมาใช้มากขึ้นในช่วงการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษแรก

Tangdhanakanond and Wongwanich (2015) ได้ศึกษาพบว่าครูประถมศึกษามีพฤติกรรมการใช้แฟ้มสะสมงานใน 5 ขั้นตอนหลัก (การวางแผนการจัดทำแฟ้มสะสมงาน การเก็บรวบรวมผลงาน การคัดเลือกผลงานและสะท้อนความรู้สึกต่อผลงาน การปรับปรุงแก้ไขและประเมินผลงาน และการนำผลการประเมิน แฟ้มสะสมงานไปใช้) ในระดับปานกลาง และครูขาดความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเรื่องการจัดทำ แฟ้มสะสมงาน นอกจากนี้ผลการวิจัยของ Tangdhanakanond and Wongwanich (2012) ซึ่งได้วิเคราะห์เจตคติและความต้องการจำเป็นของครูเกี่ยวกับการประเมินผลเรียนโดยใช้แฟ้มสะสมงานตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมครูมีเจตคติทางบวกในระดับมากต่อการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผล การเรียนรู้ของผู้เรียนระดับประถมศึกษา โดยครูเห็นว่าแฟ้มสะสมงานมีความน่าสนใจ มีประโยชน์ และเหมาะสมสำหรับประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา แต่การพัฒนาแฟ้มสะสมงานอาจทำให้เสียเวลาและเห็นว่ายังไม่มีความชัดเจนในขั้นตอนการพัฒนาแฟ้มสะสมงานของผู้เรียนด้วย ผลการวิจัยดังกล่าวยังพบว่าครูมีความต้องการจำเป็นในการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในทุกขั้นตอนของการจัดทำแฟ้มสะสมงาน ทั้งนี้ จากผลการวิเคราะห์สภาพการปฏิบัติงานจริงของครูในการใช้ แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า ครูดำเนินการในส่วนที่ให้ผู้เรียนคัดเลือกผลงานและสะท้อนความรู้สึกต่อผลงานน้อยกว่าขั้นตอนอื่น ๆ และครูมีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนในการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในขั้นตอนของการคัดเลือกผลงานและสะท้อนความรู้สึกต่อผลงาน ขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไขและประเมินผลงาน ตลอดจนขั้นตอนการนำผลการประเมินแฟ้มสะสมงานไปใช้ด้วย ผลวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงประเด็นที่จำเป็นเร่งด่วนที่ครูต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะในการใช้แฟ้ม

สะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในช่วงทศวรรษที่สองของการปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2552 - 2561) ซึ่งมุ่งเน้นแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อจุดมุ่งหมาย 3 ประการ คือเพื่อรู้จักผู้เรียน เพื่อประเมินวิธีเรียนของผู้เรียน และเพื่อประเมินพัฒนาการของผู้เรียน (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552)

ด้วยความสำคัญของแฟ้มสะสมงานและผลการวิจัยที่ได้กล่าวมาข้างต้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรต้องให้ความสำคัญและเร่งดำเนินการพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งนี้ การพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแนวคิดชุมชนนักปฏิบัติ (communities of practice) เป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง ครูซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติด้วยกัน ทำให้ครูจะได้รับประโยชน์จากการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ระหว่างกัน ก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ระหว่างครูที่ยั่งยืน ตลอดจนก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการใช้แฟ้มสะสมงานในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย

สาระในบทความนี้มุ่งนำเสนอกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนนักปฏิบัติ โดยนำเสนอโมเดลเกี่ยวกับแนวคิดชุมชนนักปฏิบัติ หลักการพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแนวคิดชุมชนนักปฏิบัติ และกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาตามแนวคิดชุมชนนักปฏิบัติ

แนวคิดชุมชนนักปฏิบัติ (communities of practice)

แนวคิดชุมชนนักปฏิบัติเกิดขึ้นและถูกนำมาใช้ครั้งแรกในทางจิตวิทยาการเรียนรู้ จากนั้นนักสังคมศาสตร์ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้กันแพร่หลายมากขึ้น ชุมชนนักปฏิบัติ (communities of practice) หมายถึง กลุ่มของคนที่มีเป้าหมายและความสนใจที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งมักจะเกี่ยวข้องกับงานที่ปฏิบัติ โดยคนกลุ่มนี้จะผูกพันกับกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกัน กล่าวคือ คนกลุ่มนี้จะมีปฏิสัมพันธ์กันเพื่อแบ่งปันความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับประสบการณ์ของตนในประเด็นที่สนใจร่วมกันนั้นอย่างลึกซึ้งและต่อเนื่อง (Wenger, 2012; สุภณิดา ปุสุรินทร์คำ, 2549; จิตติรัฐ วิมานรัตน์, 2554) โดยชุมชนนักปฏิบัติ อาจเกิดขึ้นใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ เกิดจากการจัดตั้งชุมชนขึ้นมาเองหรือเป็นการเข้าร่วมกับองค์กรที่มีอยู่แล้ว แนวคิดชุมชนนักปฏิบัติยังเป็นกลวิธีหนึ่งในการสร้างสมรรถนะในการประเมิน (evaluation capacity building) ให้แก่ผู้ที่ต้องปฏิบัติงานการประเมินในเรื่องต่าง ๆ และช่วยสร้างเสริมและพัฒนาความรู้ ทักษะในการประเมินตลอดจนเจตคติของผู้ปฏิบัติงานการประเมินได้ด้วย (Preskill & Boyle, 2008)

องค์ประกอบสำคัญของชุมชนนักปฏิบัติมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. โดเมน (domain) 2. ชุมชน (community) และ 3. การปฏิบัติ (practice) ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีสาระสำคัญดังนี้ (Wenger, 2012)

1. โดเมน (domain) เป็นหัวข้อหรือปัญหาที่สมาชิกในชุมชนนักปฏิบัติมีความสนใจร่วมกัน เพื่อการบอกเล่า แลกเปลี่ยน และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และเกิดการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของตนเองต่อไป

2. ชุมชน (community) เป็นสภาพสังคมที่ยึดเหนี่ยวความสนใจของสมาชิกในชุมชนนักปฏิบัติเกี่ยวกับโดเมนนั้นๆ ทำให้สมาชิกของชุมชนมีปฏิสัมพันธ์กัน ได้พูดคุย อภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมีกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ตลอดจนช่วยเหลือซึ่งกันและกันแม้ว่าสมาชิกในชุมชนนักปฏิบัติจะไม่ได้ทำงานในที่เดียวกันก็ตาม

3. การปฏิบัติ (practice) สมาชิกของชุมชนนักปฏิบัติ นอกจากจะมีความสนใจในสิ่งเดียวกันแล้วยังต้องเป็นผู้ปฏิบัติด้วย การปฏิบัติเป็นผลจากการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชนนักปฏิบัติ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากแนวปฏิบัติของสมาชิกแต่ละคนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจเป็นประสบการณ์ เรื่องราวต่างๆ เครื่องมือ หรือวิธีการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นซ้ำๆ สิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกันในชุมชนนักปฏิบัติ นั้น สมาชิกในชุมชนสามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานและการต่อยอดความรู้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

การใช้แนวคิดชุมชนนักปฏิบัติจะสามารถก่อให้เกิดพัฒนาที่ยั่งยืนได้ (Maida & Beck, 2016) เนื่องจากสมาชิกในชุมชนนักปฏิบัติจะได้เรียนรู้กันในหมู่ผู้ที่ต้องปฏิบัติงานที่มีลักษณะร่วมหรือคล้ายคลึงกัน ได้ทำความเข้าใจในประเด็นที่สำคัญในการปฏิบัติงาน และได้ปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่อาจจะผิดพลาดคลาดเคลื่อนของตนเองให้ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติงานไปในแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมยิ่งขึ้น นอกจากนี้ หากพบปัญหาระหว่างการปฏิบัติงาน ผู้ปฏิบัติงานก็สามารถที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกคนอื่นในชุมชนนักปฏิบัติได้ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนกว่าการอบรมหรือสอนให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานบางอย่าง เช่น การอบรมให้ครูได้เข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการจัดทำแฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งอาจจะใช้เวลา ครึ่งวันหรือหนึ่งวันแล้วหลังจากนั้น เมื่อครูกลับไปปฏิบัติงานในโรงเรียน หากครูประสบปัญหาการใช้แฟ้มสะสมงานในการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูก็ไม่ทราบว่าจะแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้อย่างไร ซึ่งอาจนำไปสู่การยุติการดำเนินการดังกล่าวได้

หลักการพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแนวคิดชุมชนนักปฏิบัติ

การนำแนวคิดชุมชนนักปฏิบัติซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วนดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นมาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะของครูในการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนมีหลักการที่ควรพิจารณาดังนี้

โดเมน: กระบวนการจัดทำแผนสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

โดเมนสำหรับชุมชนนักปฏิบัติที่จะใช้ในการพัฒนาสมรรถนะครูในที่นี้ก็คือ กระบวนการจัดทำแผนสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา เนื่องจากครูส่วนหนึ่งยังไม่เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงจะต้องดำเนินการอย่างไรในการจัดทำแผนสะสมงานของผู้เรียน ประเด็นดังกล่าวจึงถึงเป็นสาระที่ครูจะต้องแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันจากประสบการณ์และความคิดเห็น เพื่อนำไปสู่การวางแผนและการปฏิบัติในการใช้แผนสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมต่อไป อย่างไรก็ตาม ครูควรมีโน้ตค้นพื้นฐานที่ถูกต้องของกระบวนการจัดทำแผนสะสมงานสำหรับประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในเบื้องต้นก่อน โดยเฉพาะหลักการและแนวทางการจัดทำแผนสะสมงาน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแผนสะสมงานทั้งในและต่างประเทศ พบว่า กระบวนการจัดทำแผนสะสมงานมีความแตกต่างกันในรายละเอียดบางประการ เอกสารและงานวิจัยบางฉบับเรียกชื่อขั้นตอนบางขั้นตอนของกระบวนการจัดทำแผนสะสมงานแตกต่างกันไปหรือเพิ่มรายละเอียดในขั้นตอนนั้น ๆ (Tangdhanakanond & Wongwanich, 2012) ขั้นตอนสำคัญที่เป็นข้อสรุปรวม คือ ขั้นตอนวางแผนการจัดทำแผนสะสมงาน ขั้นตอนการเก็บรวบรวมผลงาน ขั้นตอนการคัดเลือกผลงานและสะท้อนความรู้สึกต่อผลงาน ขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไขและประเมินผลงาน และขั้นตอนการนำผลการประเมินแผนสะสมงานไปใช้ ซึ่งสอดคล้องกันกับสาระในแนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กล่าวถึงแนวทางการจัดทำแผนสะสมงานครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนสะสมงานโดยพิจารณาจากตัวชี้วัดตามมาตรฐานการเรียนรู้ การวางแผนการจัดทำแผนสะสมงานซึ่งต้องกำหนดการจัดทำแผนสะสมงานและเกณฑ์การประเมิน การจัดเก็บรวบรวมชิ้นงาน การคัดเลือกชิ้นงานและประเมินชิ้นงานเป็นระยะตามที่ผู้สอนและผู้เรียนได้วางแผนไว้ร่วมกัน การสะท้อนความรู้สึกและความคิดเห็นต่อชิ้นงานและแผนสะสมงาน ที่ผู้เรียนได้มีโอกาสสะท้อนคิดต่อชิ้นงานต่าง ๆ ที่พัฒนาขึ้น การปรับปรุงแก้ไขและการประเมินผลงาน และการนำผลจากการประเมินแผนสะสมงานไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียนระหว่างภาคการศึกษานั้น ในภาคการศึกษาใหม่ และในปีการศึกษาถัดไป (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552)

ชุมชน: เครือข่ายร่วมเรียนรู้

องค์ประกอบด้านชุมชนสำหรับการพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้แผนสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาตามแนวคิดชุมชนนักปฏิบัติ ควรเริ่มจากการสร้างเครือข่ายตั้งแต่หน่วยย่อยในโรงเรียนเดียวกัน เช่น เครือข่ายครูที่สอนในระดับชั้นและรายวิชาเดียวกัน เครือข่ายครู ต่างระดับชั้นและต่างวิชา กัน แล้วขยายขอบเขตออกไปเป็นเครือข่ายครูระหว่างสถานศึกษา โดยอาจจะจัดให้มีการพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน หรือจัดช่องทางของการติดต่อและเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องการประเมินผู้เรียนด้วยแผนสะสมงานผ่าน

ช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น บล็อก เว็บไซต์ต่างๆ หรือไลน์กลุ่ม เพื่อเปิดโอกาสให้ครูได้สอบถาม อภิปราย และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เป็นอีกช่องทางสำหรับการช่วยเหลือซึ่งกันและกันแม้ว่าครูที่เป็นสมาชิกในชุมชนนักปฏิบัติดังกล่าวจะไม่ได้ทำงานในที่เดียวกัน องค์กรประกอบในส่วนชุมชนนี้ จะมีความเข้มแข็ง และดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นหากครูในชุมชนนักปฏิบัติ มีความกระตือรือร้น ใฝ่รู้ ศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินโดยแฟ้มสะสมงาน และพร้อมแลกเปลี่ยนรู้ และมีปฏิสัมพันธ์กับครูคนอื่นๆ ในเครือข่าย

การปฏิบัติ: นำความรู้สู่การลงมือทำอย่างต่อเนื่อง

หลังจากที่ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนจนได้องค์ความรู้ซึ่งเป็นผลผลิตจากองค์ประกอบด้านชุมชนแล้ว ในองค์ประกอบปฏิบัติการ ครูต้องนำความรู้ความเข้าใจดังกล่าวลงสู่การปฏิบัติจริงนั่นคือการใช้ แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งต้องทำอย่างต่อเนื่อง เช่น ใช้แฟ้มสะสมงานในการประเมินผู้เรียน 2 ภาคการศึกษาติดต่อกัน หรือใช้ทุกภาคการศึกษา ซึ่งจะทำให้ครูมีความมั่นใจที่ชัดเจนเรื่องการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้มากขึ้น ครูได้พัฒนาศักยภาพในการใช้แฟ้มสะสมงานอย่างต่อเนื่อง ครูสามารถตรวจสอบผลการดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสามารถเปรียบเทียบผลการปฏิบัติในแต่ละครั้งว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร นอกจากนี้ การปฏิบัติทำให้ครูสามารถตรวจสอบตนเองและครูในเครือข่ายร่วมเรียนรู้ได้ว่ามีสมรรถนะในการใช้แฟ้มสะสมงาน ในขั้นตอนใดในระดับที่สูงที่ยอมรับได้หรือในระดับที่ยังไม่สามารถยอมรับได้ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนและพัฒนาศักยภาพครูเฉพาะเรื่องต่อไป

Wenger (2012) ได้เสนอว่าการที่จะปลูกฝังให้เกิดชุมชนนักปฏิบัติได้ อาจจะต้องใช้เวลาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพที่ยังไม่เอื้อต่อการก่อตัวของชุมชนนักปฏิบัติที่เกิดจากการรวมตัวกันของผู้ปฏิบัติเอง อาจมีผู้ที่ช่วยริเริ่มและจัดกระทำให้เกิดสภาพและความพร้อมต่อการรวมตัวเป็นชุมชนนักปฏิบัติได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาสภาพบริบทของประเทศไทยในการมีชุมชนนักปฏิบัติในเรื่องการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอาจจะมีลักษณะดังกล่าว ดังนั้น ในระยะต้นของการสร้างชุมชนนักปฏิบัติในการนำแฟ้มสะสมงานไปใช้เพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจึงควรจะต้องมีผู้เชี่ยวชาญหรือครูที่มีประสบการณ์ใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้มากกว่าหนึ่งคนเป็นผู้ริเริ่มและช่วยเตรียมความพร้อมครู ตลอดจนเป็นแกนนำใน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเสริมแรงครูคนอื่น ๆ ในเครือข่าย

กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาตามแนวคิดชุมชนนักปฏิบัติ

สมรรถนะ (competencies) มีความหมายครอบคลุมถึงทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติ ดังนั้นการพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้

ของผู้เรียนตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาจึงควรครอบคลุมทั้งการพัฒนาด้านความรู้ ทักษะ และ เจตคติของครูต่อการใช้แผนสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

การวิจัยของ Tangdhanakanond and Wongwanich (2015) และ Tangdhanakanond and Wongwanich (2012) ซึ่งได้ศึกษาสมรรถนะครูในการใช้แผนสะสมงาน พบว่า ครูมีพฤติกรรมการใช้ แผนสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้อยู่ในระดับ ปานกลางทุกขั้นตอน โดยภาพรวมครูมีเจตคติทางบวกต่อการใช้แผนสะสมงานเพื่อประเมินผล การเรียนรู้ของผู้เรียนระดับประถมศึกษา แต่ครูมีความเห็นว่าการพัฒนา แผนสะสมงาน อาจทำให้เสียเวลาและเห็นว่ายังไม่มี ความชัดเจนในขั้นตอนการพัฒนาแผนสะสมงานของผู้เรียน ด้วย ครูมีความต้องการจำเป็นในการใช้แผนสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ในทุกขั้นตอนของการจัดทำแผนสะสมงาน ทั้งนี้ จากผลการวิเคราะห์สภาพการปฏิบัติงาน จริงของครูในการใช้แผนสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนพบว่าครูดำเนินการ ในส่วนที่ให้ผู้เรียนคัดเลือกผลงานและสะท้อนความรู้สึกต่อผลงานน้อยกว่าขั้นตอนอื่น ๆ และ ครูมีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนในการใช้แผนสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ ของผู้เรียนในขั้นตอนของการคัดเลือกผลงานและสะท้อนความรู้สึกต่อผลงาน ขั้นตอนการปรับปรุง แก้ไขและประเมินผลงานตลอดจนขั้นตอนการนำผลการประเมินแผนสะสมงานไปใช้ ผลการวิจัยดังกล่าวบ่งชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้แผนสะสมงานเพื่อประเมินผล การเรียนรู้ของผู้เรียนตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาต้องเน้นการพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ ให้ครูมีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนและถูกต้องเกี่ยวกับขั้นตอนการจัดทำแผนสะสมงาน และพัฒนาสมรรถนะครูด้านทักษะของการใช้แผนสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน มากกว่าการพัฒนาเจตคติของครูในเรื่องดังกล่าว โดยในการพัฒนาทักษะการใช้แผนสะสม งานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนควรมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะของครูในขั้นตอน การคัดเลือกผลงานและสะท้อนความรู้สึกต่อผลงาน ขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไขและประเมินผลงาน รวมถึงขั้นตอนการนำผลการประเมินแผนสะสมงานไปใช้ด้วย

การนำแนวคิดชุมชนนักปฏิบัติมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้ แผนสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจะสามารถพัฒนาครูในเรื่องดังกล่าว อย่างยั่งยืนได้จะต้องก่อให้เกิดชุมชน นักปฏิบัติระหว่างครูในการใช้แผนสะสมงานเพื่อ ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ครูได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้ซึ่งกัน และกัน ได้ทำความเข้าใจในประเด็นที่สำคัญในการปฏิบัติงาน และได้ปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ ที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนของตนเองให้ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การใช้แผนสะสมงานเพื่อประเมินผล การเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ผู้เขียนจึงขอเสนอกลยุทธ์การพัฒนา สมรรถนะครูในการใช้แผนสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามนโยบายปฏิรูป การศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนนักปฏิบัติ ซึ่งมี 5 ประการ ได้แก่ “ให้ความรู้และปรับเปลี่ยน

**มนทัศน์ – คัดเลือกแหล่งนําร่อง - ทำแคล่วคล่องต้องชี้แนะ - เสริมแรงและให้กำลังใจ -
บูรณาการไปกับงานประจำ” รายละเอียดมีดังนี้**

1. ให้ความรู้และปรับเปลี่ยนมนทัศน์ ครูในชุมชนนักปฏิบัติหน้าจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนมาบ้างแล้ว สิ่งทีพึงให้การส่งเสริม คือ ครูต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวอย่างถูกต้อง ดังนั้นจึงควรมีการวินิจฉัยมนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนของครูในแต่ละขั้นตอนของการใช้แฟ้มสะสมงาน เพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และมีการให้ความรู้และปรับเปลี่ยน มนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนดังกล่าว ซึ่งอาจจะดำเนินการโดยการจัดให้ครูได้ฝึกปฏิบัติการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผู้เรียนโดยการฝึกปฏิบัติดังกล่าวควรให้มีกิจกรรมกลุ่มที่เปิดโอกาสให้ครูที่ฝึกปฏิบัติได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และได้ช่วยเหลือกัน เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการมีชุมชนนักปฏิบัติต่อไปได้ และหลังจากการฝึกปฏิบัติดังกล่าวแล้ว ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องการประเมินผู้เรียนด้วยแฟ้มสะสมงานอาจจะริเริ่มจัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาของครูที่มาฝึกอบรมด้วย

2. คัดเลือกแหล่งนําร่อง การเริ่มชุมชนนักปฏิบัติควรเริ่มจากการคัดเลือกโรงเรียนนําร่อง 2-3 แห่งก่อน โดยคัดเลือกโรงเรียนที่มีความพร้อมมากที่สุดทั้งในด้านสมาชิกชุมชนและด้านสถานที่และวัสดุ อุปกรณ์ ด้านสมาชิกชุมชน คือ คัดเลือกโรงเรียนที่ครูมีเจตคติที่ดีและตระหนักในสำคัญของการประเมินผู้เรียนด้วยแฟ้มสะสมงานอย่างถูกต้อง ตลอดจนมีความมุ่งมั่นกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานดังกล่าวให้สำเร็จ ด้านสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ คือ คัดเลือกโรงเรียนที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีห้องที่สามารถให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการประเมินผู้เรียนโดยใช้แฟ้มสะสมงาน หรือมีวัสดุอุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ร่วมกันของครู และการจัดทำแฟ้มสะสมงาน เช่น มีบล็อก (blog) สำหรับให้ครูให้ติดต่อสอบถามขอความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน รวมถึงมีงบประมาณสำหรับจัดหาอุปกรณ์สำหรับให้ผู้เรียนจัดทำ แฟ้มสะสมงานด้วย นอกจากนี้อาจมีการคัดเลือกครูที่เป็นสมาชิกในชุมชนที่เป็นผู้รู้หรือเชี่ยวชาญใน การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงานมากที่สุดมาเป็นผู้นำชุมชนนักปฏิบัตินั้น ๆ จากนั้นผู้นำชุมชนนักปฏิบัติและสมาชิกร่วมกันกำหนดแผนการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการประเมินผู้เรียนโดยใช้แฟ้มสะสมงาน เช่น การพบปะกันเพื่อนำเสนอขั้นตอนและกระบวนการใช้แฟ้มสะสมงานของครูแต่ละคนในการประเมินผู้เรียน การวิพากษ์ตัวอย่างแฟ้มสะสมงานผู้เรียนที่ครูแต่ละคนนำมาเป็นตัวอย่าง แล้วร่วมกันสรุปองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่ถูกต้องในการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

3. ทำแคล่วคล่องต้องชี้แนะ เมื่อมีการดำเนินการครบถ้วนตาม 3 องค์ประกอบหลักของชุมชน นักปฏิบัติ ได้แก่ โดเมน ชุมชน และการปฏิบัติแล้ว สิ่งที่จะช่วยให้การใช้แฟ้ม

สะสมงานประเมินผู้เรียนเป็นอย่างถูกต้องเหมาะสม และช่วยให้ครูสามารถใช้แฟ้มสะสมงานได้อย่างคล่องแคล่วเป็นมืออาชีพยิ่งขึ้น คือ แรงสนับสนุนจากผู้เกี่ยวข้องหรือการชี้แนะโดยผู้เชี่ยวชาญที่ทำหน้าที่เสมือนเป็นพี่เลี้ยงที่คอยดูแลแนะนำเทคนิควิธีที่เป็นประโยชน์ในการประเมินผู้เรียนโดยใช้แฟ้มสะสมงาน ตลอดจนให้ความช่วยเหลือในกรณีที่เกิดปัญหาในการปฏิบัติหรือเกิดประเด็นปัญหาที่ยังไม่ได้ข้อสรุปที่ถูกต้องชัดเจนเป็นครั้งคราว

4. เสริมแรงและให้กำลังใจ ในส่วนการเสริมแรงและให้กำลังใจนั้น ผู้ที่เป็นแกนนำและสมาชิกในชุมชนนักปฏิบัติสามารถเสริมแรงและให้กำลังใจซึ่งกันและกันในระหว่างที่ครูได้ลงมือปฏิบัติจริง ผู้ที่เป็นแกนนำและสมาชิกในชุมชนสามารถนำผลงาน เช่น แฟ้มสะสมงานผู้เรียนที่ครูได้ใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ไปจัดแสดงในการประชุมครูหรือในโอกาสสำคัญที่เกี่ยวข้อง และใช้เป็นตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี (good practice) ของเครือข่ายครูในที่ต่าง ๆ ต่อไป ซึ่งเป็นการสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นใจให้แก่ครูในการประเมินผู้เรียนโดยใช้แฟ้มสะสมงานได้

5. บูรณาการไปกับงานประจำ เพื่อให้การประเมินผู้เรียนโดยใช้แฟ้มสะสมงานเกิดความยั่งยืนต่อไปได้ควรจะมีการบูรณาการกิจกรรมของชุมชนนักปฏิบัติเข้ากับการปฏิบัติงานประจำของครูในโรงเรียน เช่น ให้มีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างครูที่สอนในวิชาเดียวกันเกี่ยวกับขั้นตอนของการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยใช้การประชุมครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่จัดเป็นประจำอยู่แล้วหรือในการประชุมครูในโรงเรียน การบูรณาการกิจกรรมของชุมชนนักปฏิบัติเข้ากับงานประจำของครูนอกจากจะทำให้ครูไม่รู้สึกรำคาญภารกิจเพิ่มขึ้นกว่าปกติแล้ว ยังอาจทำให้ได้สมาชิกของชุมชนนักปฏิบัติเพิ่มเติม กล่าวคือ ครูที่ยังไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกในชุมชนนักปฏิบัติจะได้รับฟังและเรียนรู้ประสบการณ์จากครูที่เป็นสมาชิกในชุมชนนักปฏิบัติแล้วเกิดความสนใจเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มครูที่เป็นสมาชิกในชุมชนนักปฏิบัติด้วย

กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนนักปฏิบัติที่ได้นำเสนอในบทความนี้จะมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จมากขึ้นถ้าครูที่เป็นสมาชิกในชุมชนนักปฏิบัติตระหนักถึงความสำคัญจำเป็นของการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน มีความใฝ่รู้ และมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติ ตลอดจนมีความพร้อมในการปรับเปลี่ยนการปฏิบัติของตนเองในการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา และการที่ครูพัฒนาสมรรถนะของตนเองในการใช้แฟ้มสะสมงานในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจะส่งผลให้ครูสามารถประเมินผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ได้ตามสภาพที่เป็นจริง ส่งผลให้สามารถวางแผนการปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กมลวรรณ ตังธนากานนท์. (2547). *การพัฒนากระบวนการจัดทำแฟ้มสะสมงาน เพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนตามแนว การเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาแบบเต็มรูปในโรงเรียนครุณสิกขาลัย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต) สาขาการวัดและประเมินผลการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. (2552). *เอกสารประกอบหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551: แนวปฏิบัติการวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร แห่งประเทศไทย.
- จิติรัฐ วิมานรัตน์. (2554). *การพัฒนารูปแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชนนักปฏิบัติ เสมือนสำหรับอาจารย์สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ในภูมิภาคเอเชีย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต) สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสาร การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์ และคณะ. (2540). *คู่มือการประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมงานดีเด่น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์.*
- ประกอบ กรณีกิจ. (2544). *ผลของโอกาสในการเลือกชิ้นงานในแฟ้มสะสมงานอิเล็กทรอนิกส์ ที่มีต่อความสนใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโปรแกรมประยุกต์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) สาขาวิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ปวีณา สุทธิธรรักษ์. (2548). *การนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนบนเว็บตามแนวคิด คอนสตรัคติวิสต์โดยใช้แฟ้มสะสมงานอิเล็กทรอนิกส์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ของนิสิตปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต) สาขาวิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ยุพา เวียงกมล. (2541). *ผลของการประเมินตนเองโดยใช้แฟ้มสะสมงานที่มีต่อความเชื่อมั่น ในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) สาขาวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

- ศิริมนตร์ ชินวงศ์. (2543). ผลของการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา) สาขาวิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- สมศักดิ์ ภูวิภาดารัตน์. (2544). การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการประเมินตามสภาพจริง. (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: โนเลจเพลส.
- สุกัญญา บุสุรินทร์คำ. (2549). การพัฒนารูปแบบการแบ่งปันความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารด้วยวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อพัฒนาความเป็นชุมชนนักปฏิบัติของครูในโรงเรียนที่เข้าร่วมในโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันของกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา) สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2543). แฟ้มสะสมงาน. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- อมรรัตน์ พันธงาม. (2543). การพัฒนากระบวนการประเมินแฟ้มผลงาน และการใช้ประโยชน์จากผลการประเมินแฟ้มผลงาน: การประยุกต์ใช้การประเมินอภิมาน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา) สาขาวิชาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Burke, K., Forgerty, R., & Belgrad S. (1994). *The mindful school: The portfolio connection*. Palatine, IL: Skylight.
- Elango, S., Jutti, R. C., & Lee, L. K. (2005). Portfolio as a learning tool: Students' perspective. *Annals Academy of Medicine*, 34(8), 511-514.
- Epstein, A. (2001). *The portfolio process*. Retrieved from <http://www.teachervision.fen.com/lesson-plans/lesson-4537.html>
- Fina, D. (1992). *Portfolio assessment: Getting started*. New York: Scholastic Inc.
- Maida, C. A., & Beck, S. (2016). Towards communities of practice in global sustainability. *Anthropology in Action*, 23(1), 1-5.
- McMullan, M. (2006). Students' perceptions on the use of portfolios in pre-registration nursing education: A questionnaire survey. *International Journal of Nursing Studies*, 43(3), 333-343.

- Pearson Education Development Group. (2001). *Portfolio assessment*. Retrieved from <http://www.teachervision.com/lesson-plans/lesson-5942.html>
- Preskill, H., & Boyle, S. (2008). A multidisciplinary model of evaluation capacity building. *American Journal of Evaluation*, 29(4), 443-459.
- Tangdhanakanond, K., & Wongwanich. (2012). Teacher attitude and needs assessment concerning the use of student portfolio assessment in Thailand's educational reform process. *International Journal of Psychology: A Biopsychosocial Approach*, 10, 71-88.
- Tangdhanakanond, K., & Wongwanich, S. (2015). State, problems and guidelines for solving problems in implementing student portfolio assessment in elementary school in Thailand. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 171, 1381-1387.
- Tompkins, M., & Paquette-Frenette, D. (2010). Learning portfolio models in health regulatory colleges of Ontario, Canada. *Journal of Continuing Education in the Health Professions*, 30(1), 57-64.
- Wenger, E. (2012). *Communities of practice: A brief introduction*. Retrieved from <https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/bitstream/handle/1794/11736/A%20brief%20introduction%20to%20CoP.pdf?sequence=1>

.....

ผู้เขียน

รองศาสตราจารย์ ดร.กมลวรรณ ตังธนากานนท์ อาจารย์ประจำภาควิชาวิจัยและ
จิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร 10330 อีเมล: tkamonwan@hotmail.com